

สหรัฐอเมริกาและการล่มของระบบเบรตตันวูด: นัยยะสำคัญต่อประชาคมยุโรป ในทศวรรษ 1970

The United States and the Collapse of the Bretton Woods System: Implication for the European Community in the 1970s

จุฬารักษ์ เอื้อรักสกุล

Julaporn Euarukskul

บทคัดย่อ

ในเดือนสิงหาคม 1971 ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันได้ประกาศยุติการแลกดอลลาร์สหรัฐเป็นทองคำ ประกาศนี้ถือได้ว่าเป็นการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผลที่ตามมาในที่สุดคือ การล่มของระบบเบรตตันวูด ซึ่งเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ที่ใช้ทั่วโลกตั้งแต่หลังสงคราม นโยบายเศรษฐกิจสหรัฐและดอลลาร์ที่อ่อนค่าทำให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจและการเงินทั่วโลกแทบทั้งทศวรรษ ประชาคมยุโรปต้องเผชิญวิกฤติจากภายนอกที่รุนแรงที่สุดตั้งแต่ก่อตั้งองค์กร แผนบูรณาการหลายแผนหยุดชะงักและสกุลเงินยุโรปบางสกุลอยู่ในภาวะใกล้ล้ม ในท่ามกลางปัญหายุ่งยากนี้ สมาชิกประชาคมเริ่มต้นแสวงหาความเป็นอิสระทางการเงินและเศรษฐกิจจากสหรัฐ ความพยายามในเบื้องต้นเป็นไปอย่างยากลำบากและประสบผลสำเร็จอย่างจำกัดมากในปลายทศวรรษ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการนี้จะเป็นการวางพื้นฐานสำคัญของโครงการบูรณาการเศรษฐกิจและการเงินยุโรปในเวลาต่อมา ทั้งยังเป็นการปูทางไปสู่ความสำเร็จของสหภาพการเงินและเงินสกุลเดียวของยุโรปในทศวรรษ 1980 และ 1990

คำสำคัญ สหภาพยุโรป สหภาพการเงินยุโรป ระบบเบรตตันวูด

Abstract

In August 1971 US President Richard Nixon announced the suspension of the dollar's convertibility into gold. The move was considered the most significant economic action since World War II. It eventually led to the end of the post-war Bretton Woods system of fixed exchange rate. Subsequent US economic policies and falling dollar brought about global financial and economic crisis. The European Community was profoundly hit by the crisis. A number of integration projects were stagnated and some European currencies were on the brink of collapse. Amid these difficulties, the Community began the search for financial and economic independent from the US. Early attempts at monetary cooperation among EC member states were painful and success was not in sight by the end of the decade. The effort, however, laid the foundation for later economic and monetary projects. It would also pave the way for the achievement of the monetary union and European single currency in the 1980s and 1990s.

Keywords: The European Union, European Monetary Union, Bretton Woods system

1. บทนำ

ในปี ค.ศ. 1971 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่ถือว่าสำคัญที่สุดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือประกาศยุติการแลกดอลลาร์สหรัฐเป็นทองคำ ผลที่ตามมาคือ การล้มของระบบการเงินโลกหลังสงครามที่ถูกกำหนดขึ้นจากการประชุมที่แบรตตันวูด (Bretton Woods) และความปั่นป่วนของภาวะเศรษฐกิจการเงินทั่วโลกตลอดทั้งทศวรรษ

การล้มของระบบแบรตตันวูดทำให้ประชาคมยุโรปต้องเผชิญวิกฤติจากภายนอกที่รุนแรงที่สุดตั้งแต่ก่อตั้งองค์กร ตลอดทศวรรษ 1970 ทุกประเทศสมาชิกประชาคมต้องต่อสู้เอาตัวรอดจากความผันผวนของค่าเงินและปัญหาเศรษฐกิจอย่างระส่ำระสาย ทุกข์ทูล และไร้ทิศทางเป็นเวลานาน อย่างไรก็ตาม นโยบายด้านการเงินของสหรัฐจะผลักดันประเทศสมาชิกประชาคมให้เริ่มต้นคิดอย่างจริงจังถึงผลประโยชน์ร่วมของยุโรปและการสร้างประชาคมให้เป็นอิสระจากสหรัฐมากขึ้น ความพยายามในการต่อสู้และแก้ไขปัญหาจากการล้มของระบบแบรตตันวูดเป็นไปอย่างยากลำบาก เต็มไปด้วยความขัดแย้งและจะประสบผลสำเร็จอย่างจำกัดมากในทศวรรษนี้ แต่จะเป็นการวางพื้นฐานสำคัญของบูรณาการเศรษฐกิจและการเงินยุโรปในทศวรรษ 1980-1990 ที่ทำให้เกิดเงินสกุลเดียวของยุโรป คือ ยูโร (Euro) ในที่สุด

2. วิกฤติภายนอกที่รุนแรงที่สุด

การฟื้นตัวจากสงครามและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมาของประเทศยุโรปตะวันตกเป็นเพราะปัจจัยสำคัญยิ่งประการหนึ่งคือ ระบบการเงินระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพ ระบบการเงินโลกหลังสงครามถูกกำหนดขึ้นจากการประชุมที่แบรตตันวูด (Bretton Woods) ในปี 1944¹ ข้อตกลงสำคัญคือระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (fixed exchange rate) ที่มีสหรัฐเป็นเสาหลักคำนวณด้วยการที่สหรัฐให้คำมั่นว่าจะรับซื้อดอลลาร์คืนจากประเทศอื่นด้วยทองคำในอัตรา 35 ดอลลาร์ต่อออนซ์ ระบบแบรตตันวูดสร้างเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินระหว่างประเทศโดยการที่สกุลเงินต่างๆ เทียบค่าไว้กับทั้งดอลลาร์สหรัฐและทองคำความน่าเชื่อถือของระบบนี้จึงมีสูงยิ่งในเวลานั้น เพราะสหรัฐได้ดูแลการค้ามหาศาลและมีพลวัตเศรษฐกิจที่เหนือทุกประเทศ ยิ่งกว่านั้นกระทรวงการคลังสหรัฐมีคลังทองคำที่ใหญ่ที่สุดในโลกประเทศแทบทั้งโลกในเวลานั้นจึงต้องการดอลลาร์อเมริกันอย่างยิ่งระบบแบรตตันวูดจึงราบรื่นตรงเท่าที่สหรัฐได้เปรียบดุลการค้า ประเทศอื่นเชื่อถือ และต้องการดอลลาร์

¹ การประชุม 45 ประเทศพันธมิตรที่เมืองแบรตตันวูด มลรัฐนิวแฮมป์เชียร์ (New Hampshire) ในเดือนกรกฎาคม 1944 มีขึ้นเพื่อกำหนดกรอบการเงินระหว่างประเทศหลังสงคราม หนึ่งในระบบแบรตตันวูด ได้สร้างการกำกับและตรวจสอบผ่าน 2 สถาบันการเงินโลกที่สร้างขึ้นใหม่ซึ่งสหรัฐมีอิทธิพลสูงสุด คือธนาคารโลก (World Bank) กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ดูรายละเอียดใน Marsh (2009, p. 64-65)

อย่างไรก็ตาม การรักษามาตรฐานการเทียบค่าดอลลาร์กับทองคำในที่สุดแล้วขึ้นกับการควบคุมวินัยการเงินการคลังและการยับยั้งตนเองของสหรัฐ ระบบแบรตตันวูดไม่ได้กระจายภาระรับผิดชอบและอภิสิทธิ์ที่เท่าเทียมกัน สหรัฐสามารถแก้ปัญหาการขาดดุลการชำระเงินด้วยการพิมพ์ดอลลาร์ที่กลายเป็นเงินสำรองในธนาคารกลางต่างประเทศ กลไกนี้ทำให้สหรัฐหลีกเลี่ยงวินัยการเงินที่ประเทศอื่นต้องยึดตามระบบแบรตตันวูดในช่วงหลังสงคราม ประเด็นนี้กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ และจะผลักดันประชาคมยุโรปสู่การสร้างความเป็นอิสระทางการเงินจากสหรัฐมากยิ่งขึ้น (Marsh, 2009, p. 35)

ตั้งแต่ครั้งหลังทศวรรษ 1960 เศรษฐกิจสหรัฐมีปัญหามากขึ้นเรื่อยๆ จากค่าใช้จ่ายมหาศาลในสงครามเวียดนามและในพันธกิจทั่วโลก อัตราเงินเฟ้อสูงและขาดดุลการเงินภายในต่อเนื่อง (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1964) การบริโภคภายในสหรัฐที่ขยายตัวมากและการที่สหรัฐนำเข้ามากโดยเฉพาะจากทั้งยุโรปและญี่ปุ่น ทำให้ดอลลาร์ไหลออกนอกประเทศและก่อปัญหาเงินเฟ้อในต่างประเทศ ยิ่งกว่านั้น ราคาทองคำสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1968 ธนาคารกลางทั่วโลกตกในฐานการถือดอลลาร์ที่ราคาสูงเกินจริงเมื่อเทียบกับทองคำ เมื่อถึงต้นทศวรรษ 1970 กลุ่มผู้กำหนดนโยบายอเมริกันก็ตระหนักแล้วว่าปริมาณดอลลาร์ในธนาคารกลางต่างประเทศและในกลุ่มนักลงทุนทั่วโลกมีมากเกินไปจนกว่าที่สหรัฐจะจำคืนด้วยทองคำได้เฉพาะสมาชิกประชาคมยุโรป 6 ประเทศก็มีปริมาณดอลลาร์ในธนาคารกลางของตนรวมทั้งสิ้นถึง 16,000 ล้านดอลลาร์ (Gillingham, 2003, pp. 100-102; Gilbert, 2003, p. 128)

ปัญหาดอลลาร์ที่วิกฤติยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ทำให้นโยบายอเมริกันต่อประเทศพันธมิตรและคู่ค้ารุนแรงตามไปด้วย รัฐบาลนิกสันเห็นว่าประเทศเหล่านี้เป็นพวก ‘กินฟรี’ (freeloaders/freeriders) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเช่นเยอรมันตะวันตกกับญี่ปุ่นได้หาประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจสหรัฐที่เปิดมาก ทำให้ได้เปรียบดุลการค้าอย่างไม่เป็นธรรมดังนั้น จึงโยนภาระความรับผิดชอบต่อ “การปรับตัว” (“adjustment”) แก่เยอรมัน ญี่ปุ่น สวิสเซอร์แลนด์ และประเทศใดก็ตามที่ยังรักษาสกุลเงินตนเองให้เป็นที่น่าเชื่อถือได้ (Gillingham, 2003, p. 100-102) ในปี ค.ศ. 1971 จอห์น คอนแนลลี (John Connolly) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอเมริกันคนใหม่กล่าวอย่างทะนงและเปิดเผยต่อประเทศคู่ค้าสหรัฐว่า “ดอลลาร์อาจเป็นสกุลเงินของเรา แต่ปัญหาเป็นของพวกคุณ” (Marsh, 2009, p. 58) นโยบายอเมริกันที่ปล่อยดอลลาร์ลอยตัวอย่างไร้ความแน่นอนพร้อมกับทิ้งภาระการปรับตัวให้ประเทศอื่นนี้เป็นที่เรียกกันว่า ‘benign neglect’ (Marsh, 2009, p. 58)

ปัญหาดอลลาร์ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับประชาคมยุโรปตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 ในแง่ผู้นำยุโรป สหรัฐส่งออกปัญหาเศรษฐกิจที่ตนเองสร้างขึ้นไปประเทศอื่น แต่สหรัฐต้องการให้ยุโรปแก้ปัญหาด้วยการกดดันให้เยอรมันปรับค่าเงินมาร์กให้สูงขึ้นโดยที่ดอลลาร์ยังมีค่าเท่าเดิมโดยเทียบกับทองคำ (Marsh, 2009, p. 58) เมื่อประชาคมยุโรปคิดก่อตั้งสหภาพการเงินยุโรป (European Monetary Union: EMU) ผู้กำหนดนโยบายอเมริกันมองด้วยความเป็นอริยิ่ง เพราะเห็นว่าเป็นการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจแบบปิด

และตั้งใจจะแย่งส่วนแบ่งตลาดอเมริกันตั้งนั้น แรงสนับสนุนบูรณาการยุโรปก็มีต่ำมาก ทศนะต่อต้านยุโรปยิ่งรุนแรงขึ้นในปี ค.ศ. 1971 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังสหรัฐแสดงความไม่พอใจอย่างเปิดเผยต่อการที่สมาชิกประชาคมปฏิเสศการแบ่งเบาภาระด้านการเงินด้านการทหารของสหรัฐในการกิจการป้องกันยุโรป เขายังเห็นว่าประเทศเหล่านี้พยายามจะลดหรือกีดกันอิทธิพลเศรษฐกิจสหรัฐจากส่วนใหญ่ของโลกด้วย (Basosi, 2011, pp. 103-104)

3. การล้มของระบบแบรตตันวูด

ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1971 ประธานาธิบดีนิกสันได้ประกาศยุติการแลกดอลลาร์สหรัฐเป็นทองคำซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งในนโยบายที่เรียกว่า New Economic Program ประกาศนี้ถือได้ว่า “เป็นการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2” (Marsh, 2009, pp. 64-65) เพราะเท่ากับการล้มระบบแบรตตันวูด พร้อมกันนี้ นิกสันยังประกาศอีกมาตรการหนึ่งภายใต้นโยบายนี้คือ การเก็บภาษีสินค้าเข้าเป็นการชั่วคราว ร้อยละ 10 เพื่อให้ ‘สินค้าอเมริกันไม่ตกในฐานะเสียเปรียบจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม’ (Marsh, 2009, pp. 64-65)

รัฐบาลนิกสันตัดสินใจครั้งนี้อย่างปิดลับที่สุดและประกาศอย่างฉับพลันเพื่อคงความได้เปรียบในการเจรจา โดยเฉพาะกับพันธมิตรยุโรปที่สหรัฐคาดว่าจะมีปฏิภยารุนแรง (Basosi, 2011, pp. 103-104) แต่ถึงอย่างไร ผู้กำหนดนโยบายระดับสูงของสหรัฐไม่ใส่ใจต่อประเด็นนี้หลังจากที่ประกาศนโยบายนี้ คอนแนลลีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังสหรัฐตอบคำถามประธานธนาคารกลางสหรัฐที่ว่า ประเทศคู่ค้าอาจหาทางตอบโต้ได้ว่า “ปล่อยพวกเขา อะไรละที่พวกเขาจะทำได้?” (Marsh, 2009, p. 65)

คอนแนลลีคาดถูก สมาชิกประชาคมยุโรปตกตะลึงงันจนไม่อาจทำได้แม้แต่การตอบโต้ทางการทูตร่วมกัน อาการเช่นนี้ไม่น่าแปลกใจ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐกับ 6 ประเทศประชาคมแทบจะตรงข้ามอย่างสิ้นเชิง ประชาคมกำลังอยู่ในช่วงการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอและในระดับสูง อัตราเงินเฟ้อต่ำ ไม่มีภาระสงครามที่ใช้เงินมหาศาลในต่างประเทศ และภารกิจการป้องกันในยุโรปก็มีสหรัฐแบกรับไว้ในจำนวนสูง นอกจากนี้ประชาคมซึ่งเป็นตลาดใหญ่อันดับ 2 ของโลกยังได้ประโยชน์ยิ่งจากการลงทุนในต่างประเทศของบริษัทเอกชนอเมริกัน กล่าวได้ว่าทั้ง 6 ประเทศได้ประโยชน์ยิ่งจากระบบการเงินระหว่างประเทศที่เป็นอยู่และต้องการให้คงอยู่ต่อไประบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ที่มีเสถียรภาพยังจำเป็นยิ่งขึ้นต่อการสร้าง EMU ซึ่งในเดือนมีนาคม 1971 ประชาคมได้เริ่มดำเนินการตามขั้นตอนแรกของ EMU ตามรายงานแวร์เนอร์ (Werner Report) รายงานนี้เขียนขึ้นบนสมมุติฐานชัดเจนว่า การก้าวสู่ EMU จะถูกหนุนด้วย

ระบบการเงินโลกที่มีดอลลาร์คำจุน² นอกจากนี้ ในช่วงการเตรียมรับอังกฤษกับประเทศอื่นเป็นสมาชิกใหม่ ประชาคมได้กำหนดแผนการแซ่แข็งอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเพื่อปกป้องตลาดรวมรวมทั้ง กระบวนการบูรณาการทั่วไปด้วย (Basosi, 2011, p. 102; McKay, 1999, p. 62)

นโยบายของนิกสันได้ผลตามต้องการ คือ ค่าเงินดอลลาร์อ่อนลงทันทีทำให้การส่งออกของสหรัฐเฟื่องฟู เงินต่างประเทศไหลเข้า ดุลการชำระเงินเป็นบวก และการว่างงานลดลง การลดค่าดอลลาร์จึงเป็นวิธีแก้ปัญหารวดเร็วที่รัฐบาลฟอร์ดและจิมมี คาร์เตอร์ (Jimmy Carter) เสพติดต่อมา (Gillingham, 2003, pp. 100-102) ส่งผลให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจโลกตามมา รวมทั้งในประชาคมด้วย สกุลเงินต่างๆ ในประชาคมตกในภาวะปั่นป่วนและไร้เสถียรภาพ มีทั้งลอยตัวไร้ทิศทางและสูงค่าขึ้นโดยมาร์กเพิ่มค่ารวดเร็วและมากที่สุด สมาชิกแต่ละประเทศตอบโต้ด้วยนโยบายต่างกันจนขัดแย้งกันเอง เช่นเยอรมันกับฝรั่งเศส

ในที่สุด การประชุมของรัฐมนตรีคลังและนายธนาคารกลางของ 10 ประเทศเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของโลก มีขึ้นที่สถาบันสมิธโซเนียน (Smithsonian Institution) ในวอชิงตัน (Washington) เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 1971 ข้อตกลงสำคัญจากการประชุมคือ การลดค่าดอลลาร์ลงประมาณ ร้อยละ 10 เทียบกับสกุลเงินสำคัญของโลก เพื่อแลกกับการยกเลิกมาตรการการเก็บภาษีสินค้าเข้าเป็นการชั่วคราวของสหรัฐทุกประเทศต้องปรับค่าเงินใหม่ โดยผู้ที่ต้องสละมากที่สุดคือ ต้องขึ้นค่าเงินของตนมากที่สุด ได้แก่ เยอรมัน ญี่ปุ่น สวิสเซอร์แลนด์ ภายใต้ข้อตกลงนี้ เงินมาร์กเพิ่มค่าขึ้น ร้อยละ 4.75 เทียบกับตะกร้าเงินสกุลสำคัญทั้งหมด สกุลเงินของเนเธอร์แลนด์ กับเบลเยียมเพิ่ม ร้อยละ 3.25 และ ร้อยละ 3.75 อังกฤษกับอิตาลีเพิ่ม ร้อยละ 1.75 เท่ากัน และฝรั่งเศสที่เพิ่มพอเป็นพิธีคือ ร้อยละ 0.25 ข้อตกลงสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สกุลเงินต่างๆ มีอิสระที่จะผันผวนไม่เกิน ร้อยละ 2.25 สูงหรือต่ำกว่า 'ค่ากลาง' ('central value') ที่เทียบไว้กับดอลลาร์ก่อนที่ธนาคารกลางจะเข้าแทรกแซงตลาดเงิน วิธีนี้จะเป็นที่รู้จักและเรียกกันว่า 'tunnel' (Gilbert, 2003, p. 103)

ระบบแบเรตตันวูดจึงไม่ได้ล้มทันทีการประชุมที่สมิธโซเนียนเป็นการฟื้นฟูอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แก่ดอลลาร์ซึ่งจะเกิดขึ้นอีกในเดือนกุมภาพันธ์ 1973 แต่ทำได้ชั่วคราวเท่านั้น เหตุผลคือตลอดปี ค.ศ. 1972 และ ค.ศ. 1973 รัฐบาลนิกสันปฏิเสธจะปกป้องค่าดอลลาร์ที่อ่อนลงและใช้ดอลลาร์ที่อ่อนค่ากระตุ้นการส่งออกของสหรัฐยิ่งกว่านั้น ยังใช้การผูกขาดการเป็นสกุลเงินโลกเป็นอำนาจต่อรองในการเจรจาการค้ากับประเทศอื่น รวมทั้งกดดันให้ยุโรปยอมรับอัตราแลกเปลี่ยนที่ยืดหยุ่นและยกเลิกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับทุน

² การประชุมสุดยอดผู้นำยุโรปที่เฮกวันที่ 1-2 ธันวาคม 1969 ได้มอบหมายให้นายกรัฐมนตรีลูกแซมเบิร์ก Pierre Werner เป็นประธานคณะกรรมการการศึกษาความเป็นไปได้เรื่องการสร้าง EMU เขาเสนอรายงานที่เรียกตามชื่อเขาคือ "รายงานแวร์เนอร์" ในปลายเดือนตุลาคม 1970 รายงานนี้ระบุว่า EMU สามารถเกิดได้ในทศวรรษนี้หากประเทศสมาชิกมี "เจตจำนงทางการเมือง" และเสนอแผนการสร้าง EMU 3 ขั้นตอนในเวลา 10 ปี ดูรายละเอียดใน (Marsh, 2009, p. 60; Gilbert, 2003, p. 121)

(capital deregulation) ในเดือนมีนาคม 1973 ภายหลังจากวิกฤติการเก็งกำไรเงินรอบใหม่และการปฏิเสธรจะปกป้องดอลลาร์อีกครั้งของรัฐบาลนิกสัน สกุลเงินสำคัญของโลกก็เริ่มลอยตัว จากช่วงนี้จนถึงปี ค.ศ. 1975 ประเทศสมาชิกประชาคมได้เป็นผู้นำหลายประเทศ (ญี่ปุ่นและหลายประเทศในโลกที่ 3) ในความพยายามจะนำสหรัฐกลับคืนสู่ระบบเบรตตันวูด อย่างไรก็ตาม รัฐบาลสหรัฐไม่สนใจชะตากรรมประเทศอื่น และระบบการแลกดอลลาร์ด้วยทองคำก็ไม่เคยฟื้นคืนชีพอีกเลย นักประวัติศาสตร์ผู้หนึ่งระบุตรงประเด็นยิ่งว่า สหรัฐรักษาอภิสิทธิ์ทุกอย่างของระบบเบรตตันวูดไว้ แต่โยนทิ้งข้อยับยั้งเพียงข้อเดียวที่มีในระบบนี้ คือการให้แลกดอลลาร์ด้วยทองคำ (Basosi, 2011, pp. 105-106)

ในช่วงเวลานี้ สกุลเงินในประชาคมปั่นป่วนอย่างยิ่ง ส่งผลทั้งต่อเศรษฐกิจภายในประเทศสมาชิกและต่อประชาคม อัตราเงินเฟ้อสูงในหลายประเทศ เงินสำรองดอลลาร์จำนวนสูงลดค่าตลาดร่วมชวตเซ และไม่สามารถก้าวสู่ EMU ตามรายงานแวร์เนอร์

4. สู่ความเป็นอิสระทางการเงินของยุโรป

วิกฤติการเงินโลกครั้งนี้อาจมองได้ว่าเป็นคุณต่อยุโรปในระยะยาว คือจะเร่งรัดให้ประชาคมจำเป็นต้องพยายามเป็นอิสระจากอำนาจการเงินโลกของสหรัฐด้วยการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาภายในประเทศและในประชาคมความพยายามนี้จะเกิดขึ้นทีละขั้นตอนอย่างทุลักทุเล ล้มลุกคลุกคลาน และใช้เวลายาวนานก่อนที่จะบรรลุความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการเงินสำคัญคือ ความร่วมมือเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนของประชาคมที่เรียกว่า 'Snake in the Tunnel' (1973-1979), European Monetary System: EMS (1979-1999) และ European Monetary Union: EMU (1992) ในที่สุด

5. “Snake in the Tunnel”

ในต้นปี 1972 รัฐบาลสหรัฐหันไปใช้นโยบาย “benign neglect” อีก ด้วยการปรับลดอัตราดอกเบี้ยอีกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ส่งผลให้เงินทุนไหลออกไปทะลักเข้ายุโรป โดยเฉพาะเยอรมัน การหารีระหว่างผู้นำเยอรมันกับฝรั่งเศสในที่สุดทำให้ประชาคมก่อตั้งระบบความร่วมมือเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนเป็นครั้งแรกเพื่อควบคุมการลอยค่าเงินระบบนี้เริ่มบังคับใช้ในวันที่ 24 เมษายน 1972 เรียกว่า ‘Snake in the Tunnel’ (Marsh, 2009, p. 66) ทั้ง 6 ประเทศตกลงจะจำกัดการผันผวนของทุกสกุลเงินในประชาคมให้สูงหรือต่ำกว่า ‘ค่ากลาง’ (‘central value’) ไม่เกิน ร้อยละ 1.125 (คือครึ่งหนึ่งของ ‘ค่ากลาง’ ที่เทียบค่าไว้กับดอลลาร์ภายใต้ข้อตกลงที่สมิธโซเนียน) ก่อนที่ธนาคารกลางจะเข้าแทรกแซงตลาดเงินการเทียบค่ากับดอลลาร์และการที่ดอลลาร์ลอยตัวทำให้ ‘ค่ากลาง’ นี้ลอยตัวไม่แน่นอนด้วย ข้อตกลงนี้จึงเปรียบได้ว่า เป็นการผูกมัดทุกสกุลเงินในประชาคมไว้ด้วยกันคล้ายกับเรือที่ลอยลำในทะเลที่จะขึ้นหรือจมตามการพัดพาของกระแสคลื่น

ดอลลาร์ถ้าเขียนเป็นเส้นกราฟ เงินยุโรปที่แข็งหรืออ่อนค่าเกาะกลุ่มกันไปจะเหมือนกับงูที่คืบคานใน ‘อุโมงค์’ ผันผวนของระบบเบรตตันวูด จึงถูกเรียกว่า ‘งูในอุโมงค์’ (Marsh, 2009, p. 130)

อังกฤษ ไอร์แลนด์ และเดนมาร์ก (ที่กำลังจะเป็นสมาชิก) เข้าร่วม Snake ในอีกสัปดาห์ต่อมา แต่ถึงเดือนมิถุนายน อังกฤษก็ต้องถอนตัวออกเพราะปอนด์ถูกเทขายในตลาดต่างประเทศจนอังกฤษสูญเสียสำรองมหาศาลเพื่อพยุงค่าเงินปอนด์ ในวันที่ 23 มิถุนายน ปอนด์และพันธบัตรของไอร์แลนด์ก็ถูกบีบให้ลอยค่าอย่างเสรี การโจมตีปอนด์และการเคลื่อนย้ายเงินทุนจากดอลลาร์ยิ่งทำให้มาร์กแข็งค่าสกุลเงินในประชาคมผันผวน ประเทศสมาชิกใช้นโยบายตอบโต้อย่างไร้เอกภาพ รัฐบาลเยอรมันยังคงยึดมั่นกับมาตรการควบคุมเงินเพื่อและเลือกใช้นโยบายควบคุมตลาดทุนที่เข้มงวดยิ่งขึ้น ฝรั่งเศสมุ่งมั่นจัดการเงินฟรังก์ไปในทางที่ทำให้เกินดุลการค้า (Marsh, 2009, pp. 70-73; Gilbert, 2003, pp. 130-133; McKay, 1999, pp. 62-63)

7. ‘สหภาพยุโรป’?: ความเพ้อฝันที่ปารีส?

สภาพความปั่นป่วนอลเวงของประชาคมดังกล่าวคือฉากและบริบทของการประชุมสุดยอดผู้นำประชาคมที่ปารีสระหว่างวันที่ 19-20 ตุลาคม 1972 Willy Brandt นายกรัฐมนตรีเยอรมันตะวันตก สามารถหว่านล้อม ยอร์ช ปอมปีดู (Georges Pompidou) ประธานาธิบดีฝรั่งเศส ให้จัดการประชุมนี้ได้ภายหลังจากที่การเจรจา รับสมาชิกใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว การประชุมปารีสถูกกล่าวถึงและจดจำจากแถลงการณ์ปิดการประชุม ยิ่งใหญ่ว่า “รัฐสมาชิกของประชาคม ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนการสร้างยุโรป ย้ำความตั้งใจที่จะเปลี่ยนความสัมพันธ์ทั้งปวงของสมาชิกเหล่านี้เป็นสหภาพยุโรป (European Union) ก่อนสิ้นทศวรรษนี้” (Dinan, 1994, p. 81; Loth, 2011, p. 61) เราอาจมองได้ว่า การประกาศแผนการยิ่งใหญ่เช่นนี้ในเวลานั้นเป็นการแสดงทั้งความกล้าหาญและความหวังในภาวะที่ประชาคมต้องการอย่างยิ่ง เหนืออื่นใด ก็เป็นการมองโลกในแง่ดีในภาวะที่โลกของประชาคมดูสิ้นหวังและหาทางออกกับปัญหาการเงินไม่ได้

อย่างไรก็ตาม การประชุมปารีสไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงได้ สมาชิกยังคงหมกมุ่นกับปัญหาการเงินที่ยังหาทางออกไม่ได้การหารื้อของผู้นำและธนาคารกลางของเยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง แต่ตลอดปี 1973 เงินเฟ้อภายในประชาคมพุ่งสูง การว่างงานสูง ขาดดุลการค้าและการเติบโตทางเศรษฐกิจช้าลง (Marsh, 2009, pp. 68-71; Gillingham, 2003, p. 103) ในเดือนมีนาคม 1973 สกุลเงินในประชาคมปั่นป่วนอีกจากค่าดอลลาร์ที่อ่อนลง ทำให้อัตรารักษาค่าเงินตนเองไม่ได้และต้องออกจาก Snake ฝรั่งเศสที่พยายามอย่างล้มลุกคลุกคลานก็ถึงคราวสิ้นหวังเมื่อเผชิญกับวิกฤติน้ำมันโลกในปลายปี 1973 และต้องออกจาก Snake ในที่สุด (มกราคม 1974) การออกจาก Snake ของฝรั่งเศสถือได้ว่าเป็นการ

สิ้นสุดของแผนแวร์เนอร์ ภายหลังจากนั้น แลงการณประชาคมเกี่ยวกับการเงินไม่มีอีกเลย³ (Marsh, 2009, p. 73) Snake คงอยู่ต่อมาภายใต้อิทธิพลเงินมาร์ก (DM zone) จนสิ้นสุดอย่างเป็นทางการในเดือนมีนาคม 1979 เมื่อ EMS ถูกก่อตั้งขึ้น

การทดลองข้อตกลงการเงินที่ล้มเหลวนี้เป็นเพราะประชาคมไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลดค่าเงิน และไม่สามารถกำหนดนโยบายร่วมต่อดอลลาร์ (Gillingham, 2003, p. 133) นอกจากนี้ปัญหาพื้นฐานภายในประชาคมเป็นสาเหตุสำคัญที่หลายประเทศต้องออกจาก Snake คือแต่ละเศรษฐกิจแตกต่างกันมาก ด้านหนึ่งคือ เยอรมันที่อัตราดอกเบี้ยและเงินเฟ้อต่ำ อีกด้านที่ตรงข้ามคือ อิตาลี ฝรั่งเศส และอังกฤษ ซึ่งทำให้อ่อนไหวต่อการถูกเก็งกำไรและค่าเงินสูงเกินจริง (Staab, 2011, p. 129)

8. วิฤติน้ำมันโลกและ “Year of Europe”

การเริ่มต้นสู่ EMU ที่ทุกทุกเลมาถึงจุดที่เดินหน้าต่อไปไม่ได้อีกแล้วเมื่อเกิดวิกฤติน้ำมันโลกในปลายปี 1973 ที่ซ้ำเติมให้ปัญหาเศรษฐกิจของสมาชิกประชาคมทรุดลงอีก สงครามที่อียิปต์และซีเรียโจมตีอิสราเอลในเดือนตุลาคม 1973 เพื่อหวังได้คืนดินแดนที่เสียไปใน “สงคราม 6 วัน” (“Six-Day War”) ในปี 1967 ทำให้ราคาน้ำมันโลกพุ่งสูงฉับพลันประมาณ 3 เท่า ทุกประเทศประชาคมยกเว้นอังกฤษนำเข้าน้ำมันจากตะวันออกกลางถึงประมาณ 2 ใน 3 ของความต้องการพลังงานทั้งหมด จึงประสบวิกฤติคืออัตราเงินเฟ้อพุ่งสูงและขาดดุลการชำระเงินซึ่งแตกต่างกันตามความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เช่น เยอรมันประสบปัญหาเงินเฟ้อและการว่างงานสูงเล็กน้อย แต่เงินเฟ้อสูงในอังกฤษ ส่วนฝรั่งเศสมีการว่างงานสูง เป็นต้น ความแตกต่างเช่นนี้ทำให้ความร่วมมือด้านการเงินต้องชะงักไปด้วย (McKay, 1999, p. 62)

วิกฤติน้ำมันโลกยังเป็นการทดสอบความร่วมมือด้านการต่างประเทศของประชาคมและความสัมพันธ์ข้ามแอตแลนติกด้วย กลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน (OPEC) ได้ประกาศคว่ำบาตรประเทศตะวันตกที่สนับสนุนอิสราเอลในความขัดแย้งนี้ซึ่งรวมทั้งสหรัฐและเนเธอร์แลนด์ด้วยในเบื้องต้น ความกังวลต่อการขาดแคลนพลังงานและผลกระทบต่อเศรษฐกิจทำให้สมาชิกทั้ง 9 ประเทศออกแถลงการณ์ร่วมที่เอียงข้างประเทศอาหรับชัดเจน ยิ่งกว่านั้น ยังห้ามเครื่องบินรบอเมริกันบินผ่านน่านฟ้าไปอิสราเอล โดยที่ในขณะนั้นสหรัฐกำลังช่วยอิสราเอลในสงครามปี 1973 อย่างเข้มข้น นอกจากนี้ประชาคมได้เริ่มการเจรจากับประเทศอาหรับด้วย⁴

³ ฝรั่งเศสกลับเข้า Snake อีกในเดือนกรกฎาคม 1975 และออกอย่างถาวรในเดือนมีนาคม 1976 ดูรายละเอียดใน McKay (1999, p. 63)

⁴ แถลงการณ์รัฐมนตรีต่างประเทศประชาคมวันที่ 6 พฤศจิกายน 1973 เรียกร้องให้อิสราเอลคืนดินแดนที่ยึดได้ในปี 1976 และ “เคารพสิทธิอันชอบธรรมของชาวปาเลสไตน์” (Gilbert, 2003, p. 135; Basosi, 2011, p. 107)

จุดยืนที่ทำนายสหรัฐขาดแข็งแกร่งอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนเช่นนี้มาจากหลายสาเหตุที่บ่งชี้ถึงประเด็นเรื่องการเงินเป็นปัญหาสำคัญที่สุด รัฐบาลต่างๆ ในประชาคมต้องต่อสู้หาข้อดีทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองภายในจากปัญหาดอลลาร์ที่รัฐบาลอเมริกันจงใจเพิกเฉยวิกฤติพลังงานครั้งนี้ยิ่งซ้ำเติมเศรษฐกิจประเทศตะวันตกแทบทั้งหมดให้ทรุดลง ขณะที่สหรัฐสามารถรับมือได้ดีกว่าทั้งเพราะมีน้ำมันสำรองและสามารถซื้อน้ำมันด้วยดอลลาร์ที่พิมพ์เองซึ่งยิ่งทำให้เกิดเงินเฟ้อในประชาคมและแทบทั่วโลก ยิ่งกว่านั้น ราคาน้ำมันโลกพุ่งสูงยังมีสาเหตุจากการที่ราวร้อยละ 80 ของการซื้อขายน้ำมันใช้เงินดอลลาร์ที่อ่อนค่าลงเรื่อยๆ (Basosi, 2011, p. 106-107)

นอกจากนี้ ความมั่นคงภายนอกได้เป็นประเด็นสำคัญขึ้นเมื่อสหรัฐกับโซเวียตลงนามในสนธิสัญญาป้องกันนิวเคลียร์และเร่งรัดการผ่อนคลายความตึงเครียดในเดือนมิถุนายน 1973 สมาชิกประชาคมทั้งวิกตอเรียและคัมบองใจ เพราะไม่ได้รับการปรึกษาหรือรับรู้มาก่อนเลยทั้งที่จะได้รับผลกระทบที่สุดข้อตกลงนี้ยังทิ้งให้ยุโรปหวาดวิตกว่าสหรัฐอาจลดกำลังทหารในยุโรปโดยตนเองไม่รู้ตัวก็ได้ (Basosi, 2011, pp. 106-107)

อันที่จริงแล้ว ผู้นำอเมริกันก็คัมบองใจและไม่พอใจพันธมิตรยุโรปหลายเรื่อง เพราะมีทัศนะว่ายุโรปไม่ช่วยแก้ปัญหาดอลลาร์ ไม่ช่วยแบกภาระการป้องกันยุโรป และใช้นโยบายร่วมด้านเกษตรของยุโรปก็ดันสินค้าภายนอก ในสุนทรพจน์ของเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงของรัฐบาลนิกสันที่นิวยอร์กในเดือนเมษายน 1973 คิสซิงเจอร์เสนอให้มี “กฎบัตรแอตแลนติกใหม่” (“New Atlantic Charter”) เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ “ปีแห่งยุโรป” (“Year of Europe”) ในนโยบายต่างประเทศอเมริกัน เขาระบุประเด็นสำคัญว่า สหรัฐจะป้องกันยุโรปต่อไปแต่ยุโรปต้องแบ่งเบาภาระอเมริกันมากขึ้นทั้งในด้านการป้องกันการค้าและการเงินระหว่างประเทศ ในมุมมองผู้นำประชาคม สหรัฐกำลังยื่นข้อแลกเปลี่ยนที่ยากจะยอมรับได้ และพยายามกดดันประชาคมไว้ด้วยการควบคุมของสหรัฐ⁵ (Basosi, 2011, p. 106; Gilbert, 2003, pp. 133-134; Loth, 2011, p. 61)

รัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศส (Michel Jobert) ซึ่งไม่พอใจอย่างยิ่งต่อนโยบายของคิสซิงเจอร์ได้เป็นตัวหลักในการผลักดันให้ประชาคมประกาศ “คำประกาศอัตลักษณ์ยุโรป” (Declaration on European Identity) ในการประชุมสุดยอดผู้นำที่โคเปนเฮเกนวันที่ 14 ธันวาคม 1973 เอกสารนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ร่วมด้านการต่างประเทศของประชาคมเต็มไปด้วยน้ำเสียงที่แสดงความเป็นหน่วยอิสระและตัวตนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของยุโรป ในประเด็นความสัมพันธ์ข้ามแอตแลนติก ประชาคมย้ำถึงความจำเป็นของการคงกองกำลังอเมริกันในยุโรป แต่ระบุว่าสมาชิกประชาคมจะให้ความพยายามอย่างสูงเพื่อให้มีขีดความสามารถในการป้องกันตนเอง (Bulletin of the European Communities, 1973, pp. 118-122)

⁵ คิสซิงเจอร์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศในเดือนกันยายน 1973

อย่างไรก็ตาม จุดยืนที่แสดงความเป็นเอกภาพแข็งขันข้างต้นก็สั่นคลอนในปลายปีนั้น ในเดือนธันวาคม คิสซิงเจอร์ยื่นข้อเสนอให้ประเทศผู้บริโภคน้ำมันที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดตั้งองค์กรเพื่อรับมือกับกลุ่ม OPEC ในการหารือเรื่องนี้ทิวชิ่งตันดีซีในเดือนกุมภาพันธ์ ปีต่อมา นิกสันโยงประเด็นปัญหาพลังงานกับความมั่นคงแห่งชาติ และพาดพิงเชิงกร้าวต่อจุดยืนยุโรปที่เอียงข้างอาหรับ ถึงตอนนี้ รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมันที่สนับสนุนสหรัฐก็ขัดแย้งรุนแรงกับฝรั่งเศสที่คัดค้านเพราะมั่นใจว่าตนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกับประเทศผู้ผลิตน้ำมัน ท้ายที่สุด เมื่อต้องเลือกข้างระหว่างสหรัฐกับฝรั่งเศส สมาชิกประชาคมทุกประเทศ ยกเว้นฝรั่งเศสก็เลือกเข้าร่วม International Energy Agency ที่สหรัฐตั้งขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 1974 (Gilbert, 2003, p. 135-136)

การที่สมาชิกประชาคมแทบทั้งหมดยังคงเลือกข้างสหรัฐในท่ามกลางปัญหาจากวิกฤติการเงินนั้นมาจากหลายเหตุผล เหตุการณ์นี้อาจชี้ถึงเจตจำนงของสมาชิกต่อการต่างประเทศและความมั่นคงว่า ยังคงเลือกข้างอิทธิพลและการพึ่งพาสหรัฐมากกว่าฝรั่งเศส (Gilbert, 2003, pp. 135-136) การรุกรานของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในโปรตุเกส สเปน อิตาลี และฝรั่งเศสทำให้หลายรัฐบาลในยุโรปตะวันตกต่างไม่แน่ใจต่อการถอยห่างจากสหรัฐที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การที่สหรัฐเริ่มฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในช่วงประมาณกลางทศวรรษ 1970 ทำให้จุดยืนยุโรปตะวันตกที่ต่อต้านนโยบายสหรัฐด้านการเงินและประเด็นปัญหาโลกอ่อนลง เพราะรู้ว่าสหรัฐยังคงอิทธิพลสูงสุดในเรื่องการเงินโลก การแก้ปัญหาการเงินใดๆ จึงเป็นไปได้เลยหากสหรัฐไม่เห็นด้วย (Basosi, 2011, pp. 107-108) ยิ่งกว่านั้น ยุโรปยังจำเป็นต้องพึ่งพาสหรัฐด้านการป้องกันและความมั่นคงด้วย

9. ความร่วมมือการเงินก้าวใหม่

ในเดือนพฤษภาคม 1974 การเปลี่ยนแปลงผู้นำอย่างฉับพลันในเยอรมันและฝรั่งเศสจะมีนัยยะสำคัญยิ่งต่อประชาคมเฮลมุท ชมิทท์ (Helmut Schmidt) เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเยอรมัน และวาเลรี ฌิสการ์ เดสแต็ง (Giscard d'Estaing) เป็นประธานาธิบดีฝรั่งเศสห่างกันเพียง 11 วัน และจะอยู่ในตำแหน่ง 8 ปีและ 7 ปีครึ่ง ตามลำดับ ชมิทท์และเดสแต็งได้สร้างมิตรภาพส่วนตัวและความสัมพันธ์เชิงการทำงานได้ดี จนสามารถร่วมกันผลักดันหลายโครงการสำคัญของประชาคม⁶ พันธมิตรชมิทท์และเดสแต็งทำให้ความร่วมมือด้านการเงินในประชาคมเดินหน้าใหม่จนสามารถก่อตั้งแผนความร่วมมือเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนระบบใหม่ที่เรียกว่า EMS ที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของความร่วมมือการเงินของประชาคมในทศวรรษต่อไป

⁶ อันที่จริง อังกฤษก็มีนายกรัฐมนตรีคนใหม่ในเดือนมีนาคม คือ แฮโรลด์ วิลสัน (Harold Wilson) ที่กลับมาดำรงตำแหน่งอีกครั้ง แต่ข้อจำกัดภายในทำให้อังกฤษทั้งนี้ไม่มีความสามารถและความพร้อมใจที่จะมีบทบาทในประชาคม

ประเด็นที่น่าสนใจในเบื้องต้นคือ เหตุใด EMS ยังเกิดขึ้นได้ทั้งที่ความร่วมมือทางการเงินของประชาคมตามแผนแวร์เนอร์ได้ถึงภาวะชะงักงันและ Snake ล้มเหลวไปแล้วเมื่อซมิทท์และเดสแต็งเข้ารับตำแหน่งคำถามนี้ต้องพิจารณาปัจจัยจากทั้งภายนอกและภายในประชาคม

10. ปัญหาดอลลาร์ที่ไม่รู้จัก

ในปี 1977 รัฐบาลใหม่ของสหรัฐได้ใช้นโยบายเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดทั้งความขัดแย้งและปัญหาแก่สมาชิกประชาคม ประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ (Jimmy Carter) มุ่งเป้าหมายนโยบายที่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกัน ก็ใช้นโยบายการเงินและอิทธิพลดอลลาร์แสวงหาความได้เปรียบเต็มที่จากระบบการเงินระหว่างประเทศ แต่ท้ายที่สุดกลับจบลงที่สหรัฐขาดดุลการค้ามหาศาลในปีนั้น ส่งผลให้ดอลลาร์อ่อนค่าลงมากในตลาดต่างประเทศและตลาดการเงินทั่วโลกปั่นป่วนไร้เสถียรภาพ สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้นจากราคาน้ำมันดิบโลกเริ่มที่สูงขึ้นอีก (Basosi, 2011, pp. 110-111)

ความสัมพันธ์สหรัฐกับเยอรมันเลวร้ายตามดอลลาร์ไปด้วย คาร์เตอร์ตำหนิซมิทท์ที่ไม่ดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของเยอรมันที่เขาเห็นว่าเป็นเหตุให้สหรัฐขาดดุลการค้า ดอลลาร์อ่อนลงและเงินเฟ้อภายในสหรัฐสูง ซมิทท์โต้แย้งว่าเป็นเพราะสหรัฐมีการใช้จ่ายสูงของภาครัฐและการบริโภคภายในสูงรัฐบาลแทบทั้งหมดในประเทศเอียงข้างเยอรมัน เพราะเศรษฐกิจภายในที่เลวร้ายอย่างยิ่งจากดอลลาร์ที่อ่อนค่า (Basosi, 2011, pp. 111-115; Marsh, 2009, pp. 83-84; Gilbert, 2003, pp. 128-129) ยิ่งในปลายสมัยคาร์เตอร์ ดอลลาร์ยิ่งดิ่งลงเหวเพราะเงินเฟ้อภายในสหรัฐสูงเป็นประวัติการณ์ถึงเลข 2 หลัก (ร้อยละ 13.5 ในปี 1980) (Gillingham, 2003, p. 102) แทบทุกรัฐบาลในประชาคมขุนเคื่องอย่างยิ่ง เพราะเห็นว่านโยบายเศรษฐกิจคาร์เตอร์เป็นการใช้อิทธิพลและความได้เปรียบของดอลลาร์อย่างถึงที่สุดผู้นำยุโรปหลายคนเริ่มตั้งคำถามอย่างเปิดเผยต่อความสามารถของผู้นำสหรัฐในการเป็นผู้นำโลกตะวันตก (Basosi, 2011, pp. 111-115)

ท่ามกลางความขัดแย้งนี้ ซมิทท์ก็เดินหน้าแผนความร่วมมือด้านอัตราแลกเปลี่ยนของยุโรปที่เกิดเป็น EMS ในปี 1978 ในแง่หนึ่ง ผู้กำหนดนโยบายของประชาคมมองว่า EMS เป็นก้าวหนึ่งที่จะจำกัดเสรีภาพในการป่วนโลกของดอลลาร์ รอย เจนกินส์ (Roy Jenkins) ประธานคณะกรรมการยุโรป ระบุเหตุผลที่เขาสนับสนุนแข็งขันให้เกิด EMS ว่า “โลกกำลังท่วมไปด้วยดอลลาร์ที่ไม่มีใครต้องการ ความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจต้องใช้เวลาซ่อมแซมหลายทศวรรษ” (Basosi, 2011, p. 112) เป็นไปได้ว่า รัฐบาลต่างๆ ในประชาคมโดยเฉพาะฝรั่งเศส ก็มีทัศนคติในทำนองนี้ด้วย (Basosi, 2011, p. 112)

การใช้นโยบาย ‘benign neglect’ ของสหรัฐยังคงอยู่ต่อมาจนถึงปลายทศวรรษ 1970 และต่อเนื่องถึงทศวรรษต่อไปด้วย (Basosi, 2011, pp. 115-116)

11. แนวคิดและทางเลือกเศรษฐกิจภายในประชาคม

ในปี 1969 และ 1970 สมาชิกประชาคมได้แสวงหาการประสานงานเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างกัน การหาข้อนี้เกิดขึ้นในบริบทที่ระบบเบรตตันวูดส์มีความแน่นอนสูงและคณะกรรมการการแวร์เนอร์ได้เสนอแผนการสร้างสภาพการเงินในเวลา 10 ปี ผลคือความขัดแย้งระหว่างฝ่ายที่เรียกกันว่า 'นักการเงิน' ('monetarist') กับ 'นักเศรษฐศาสตร์' ('economists') ฝ่ายแรกมีฝรั่งเศส เบลเยียม ลักเซมเบิร์ก และคณะกรรมการยุโรป เสนอว่าอัตราแลกเปลี่ยนภายในประชาคมสามารถทำได้โดยสมาชิกไม่จำเป็นต้องทำให้การดำเนินงานเศรษฐกิจเหมือนกันอย่างใกล้ชิดแปลงง่าย ๆ คือ ประเทศเหล่านี้ต้องการรวมการขาดดุลการค้าของตนเข้ากับการเกินดุลของเยอรมันกับเนเธอร์แลนด์ หรือไม่กี่ 'ส่งออก' อัตราเงินเฟ้อสูงของตนไปประเทศที่ได้เปรียบดุลการค้า แต่ฝ่าย 'นักเศรษฐศาสตร์' คือเยอรมันกับเนเธอร์แลนด์มีจุดยืนว่า สมาชิกทุกประเทศต้องทำให้อัตราเงินเฟ้อ การขาดดุลงบประมาณและการค้าเหมือนกันก่อนการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ระหว่างกัน ความหมายคือ 2 ประเทศนี้ต้องการให้สมาชิกอื่นทำตามมาตรฐานการจัดการเศรษฐกิจมหภาคที่เข้มงวดที่สุดก่อนเริ่มแผนความร่วมมือใดๆ (McKay, 1999, pp. 85-86)

แต่ข้อถกเถียงในปลายทศวรรษ 1970 มุ่งเน้นไปที่เรื่องเงินเฟ้อ ความร่วมมือการเงินที่จะปรากฏในรูปแบบ EMS เกิดขึ้นด้วยสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือประเทศสมาชิกเห็นว่า EMS เป็นเครื่องมือสำคัญในการสู้กับเงินเฟ้อ แนวคิดนี้เป็นการยอมรับโดยนัยยะจุดยืนของเยอรมันกับเนเธอร์แลนด์ ประสบการณ์ในทศวรรษ 1970 ย้ำถึงความจำเป็นที่ต้องใช้รูปแบบของเยอรมันที่ต่อต้านเงินเฟ้อสูงอย่างเข้มงวดผนวกกับสกุลเงินที่เข้มแข็ง (McKay, 1999, p. 86)

ปัญหาการเงินและเศรษฐกิจตั้งแต่ต้นทศวรรษยังก่อความขัดแย้งทางอุดมการณ์เศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวาในยุโรป ปรากฏว่ากระแสหลักในประชาคมในทศวรรษ 1970 คือแนวทางฝ่ายขวาที่ยึดตลาดเปิดเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจรัฐบาลต้องลดการแทรกแซงและยกเลิกการควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนต้องเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายเงินทุนและสร้างเขตการเงินยุโรปในที่สุด ในบริบทนี้ ความร่วมมือทางการเงินทั้ง Snake และ EMS ไม่ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่ออำนาจอธิปไตยชาติ เพราะเป็นแผนที่ยพยายามกลับไปสู่เสถียรภาพภายใต้ระบบเบรตตันวูดส์ ทั้งประชาคมก็เป็นกรอบองค์กรที่เหมาะสมกับภารกิจนี้ (McKay, 1999, pp. 63-64; McKay, 1999, p. 79)

12. พันธมิตรชมิท-เดสแต็ง และ EMS

ชมิทและเดสแต็งเป็นผู้นิยามแนวทางยุโรป เป็นนักการเมืองคร่ำหวอดและเป็นอดีตรัฐมนตรีคลังที่มีชื่อเสียงระหว่างประเทศ จึงสามารถพูดจาภาษาเดียวกันจากการมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจและการเงินดีมาก ผู้นำทั้ง 2 ได้ระบุเป้าหมายที่มีร่วมกันคือ การฟื้นฟูเสถียรภาพการเงินในยุโรปที่สูญเสียไปจากปัญหาต่างๆ

ที่มีมานาน (Marsh, 2009, p. 75) อย่างไรก็ตาม ควรต้องเน้นย้ำว่าชมิทท์และเดสแต็งผลักดัน EMS ด้วยแรงจูงใจและปัจจัยที่แตกต่างกันและแน่นอนว่าถูกกำกับด้วยผลประโยชน์เฉพาะของเยอรมันกับฝรั่งเศส

การที่เยอรมันตะวันตกกลายเป็นประเทศที่มีอำนาจเศรษฐกิจเป็นที่ 2 ของโลกตะวันตกทำให้ชมิทท์ตระหนักดีว่าเยอรมันทั้งมีความสามารถและมีความรับผิดชอบต่อประเทศเพื่อนบ้านในภาวะที่เผชิญกับปัญหาดอลลาร์ (Loth, 2011, p. 68) อย่างไรก็ตาม ปัญหาพื้นฐานของเยอรมันคือชนกิตติหลังจากสงครามชมิทท์จึงต้องการลดความน่าเกรงขามของอำนาจเศรษฐกิจเยอรมันด้วยการสนับสนุนความร่วมมือทางการเงินของยุโรป เขาผลักดัน EMS ซึ่งเป็นก้าวสำคัญสู่ EMU (European Monetary Union) เพราะเชื่อว่า EMU เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการทำให้สายสัมพันธ์ทางการเมืองในประชาคมมีความเหนียวแน่นยิ่งขึ้นทำให้เยอรมันไม่ตกในฐานะผู้ควบคุมเกมการเงินและเศรษฐกิจยุโรปแต่ผู้เดียวจนถูกโดดเดี่ยวจากเพื่อนบ้าน เขาระบุตรงไปตรงมาว่า “ถ้าไม่มีสกุลเงินร่วม เงินมาร์กจะมีบทบาทนำ ธนาคารและบริษัทประกันเยอรมันจะกลายเป็นผู้คุมตลาดนอกเขตแดนเรา ผู้อื่นจะไม่พอใจและอิจฉา ซึ่งส่งผลเสียทางการเมืองแก่เรา [เยอรมัน]” (Marsh, 2009, pp. 75-76) ชมิทท์ยังเชื่อและคาดหวังด้วยว่า ระบบการเงินยุโรปจะทำให้การถูกโจมตีค่าเงินจากภายนอกลดลง รวมทั้งทำให้ประเทศสมาชิกมีวินัยการเงินการคลังแบบเดียวกับเยอรมัน (Loth, 2011, p. 67)

การแข็งค่าของเงินมาร์กเป็นอีกปัญหาเฉพาะหน้าที่ชมิทท์ต้องแก้ไขเพราะกระทบต่อการส่งออกของเยอรมัน (Parson, 2003, p. 167) ในช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 1970 มาร์กแข็งค่าขึ้นมากกว่า ร้อยละ 50 โดยเทียบกับดอลลาร์ (Gillingham, 2003, p. 103)

เดสแต็งเป็นผู้สนับสนุนประชาคมยุโรปแข็งขันมาตั้งแต่สนธิสัญญาโรม จุดยืนนี้มาจากความเชื่อเกี่ยวกับการพึ่งพาซึ่งกันและกันในยุคใหม่ความทิ้งและชื่นชมเยอรมัน เขาเชื่อว่าบูรณาการยุโรปจะทำให้ฝรั่งเศสตามทันเยอรมันทำให้ยุโรปมีอย่างน้อยที่สุด 2 ประเทศที่อำนาจทัดเทียมกัน คือเยอรมันกับฝรั่งเศส ทั้งจะสามารถควบคุมอำนาจที่มีในระดับโลกของเยอรมัน เดสแต็งกล่าวภายหลังที่พ้นตำแหน่งไปแล้วว่า “เราต้องการยุโรปที่ถูกจัดโครงสร้างดี เพื่อให้หลุดพ้นจากอิทธิพลสูงสุดของเยอรมัน” (Marsh, 2009, p. 159)

แนวคิดเดสแต็งแตกต่างจากชนชั้นนำและกลุ่มพลังการเมืองส่วนใหญ่ในฝรั่งเศสที่ไม่ได้นิยมแนวทางยุโรป แต่เห็นเพียงแค่ว่าปัญหาการเงินโลกและวิกฤติพลังงานซ้ำเติมปัญหาเรื้อรังของฝรั่งเศสคืออัตราเงินเฟ้อสูงอ่อนไหวต่อการถูกโจมตีค่าเงิน และเงินฟรังก์อ่อนค่าลงเรื่อยๆ โดยเทียบกับมาร์ก จึงมีความเห็นว่าจำเป็นต้องมีความร่วมมือด้านการเงินในยุโรปเพื่อให้เป็นอิสระจากสหรัฐและเพื่อให้ตามทันเยอรมันแต่ความร่วมมือนี้ต้องไม่เข้มงวดแบบ Snake อย่างไรก็ตาม ฉันทามติกว้างๆ นี้ไม่ได้นำมาซึ่งแนวทางชัดเจนหรือความเห็นพ้องเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการพัฒนาความร่วมมือการเงินของยุโรป (Parson, 2003, pp. 153-167)

ในปี 1976 รัฐบาลเดสแต็งได้ใช้นโยบายเศรษฐกิจที่เข้มงวดและลดการใช้จ่ายของรัฐบาลซึ่งเป็นการพลิกวัฏจักรเศรษฐกิจที่มีมานานก่อนหน้านั้น คือ การลดค่าเงิน ตามด้วยการเพิ่มค่าจ้างและการใช้จ่ายของ

รัฐบาล เงินเพื่อสูงขึ้น และความล้มเหลวในการควบคุมเงินทุนและจำกัดสินเชื่อเพื่อยับยั้งการลดค่าเงินอีก การขาดความได้เปรียบจากการลดค่าเงินจะกดดันผู้ผลิตฝรั่งเศสให้แข่งขัน รักษาค่าจ้างในระดับที่เหมาะสม และดังนั้น ก็จำกัดโอกาสเงินเพื่อสูง นโยบายนี้จึงชี้ถึงจุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดเศรษฐกิจของผู้กำหนดนโยบายฝรั่งเศสและแทบทุกรัฐบาลฝรั่งเศสจะยึดมั่นต่อไปในอนาคต รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือใกล้ชิดกับประชาคม (Gillingham, 2003, p. 133)

การฟื้นฟูความร่วมมือการเงินครั้งนี้แน่นอนว่าเกิดขึ้นได้เพราะความเห็นพ้องของผู้นำเยอรมันกับฝรั่งเศส แต่ผู้ทรงอิทธิพลที่เพื่อบริหารให้เงินหน้าสู่ EMU อีกครั้งคือ รอย เจนกินส์ (Roy Jenkins) ประธานคณะกรรมการการยุโรปคนแรกที่มาจากอังกฤษ เจนกินส์เป็นผู้นิยามแนวทางยุโรปเต็มสายเลือด เขามุ่งมั่นผลักดันสหภาพการเงินด้วยความเชื่ออย่างแท้จริงว่า เป็นวิธีที่ดีที่สุดต่อการแก้ปัญหาการเงินและเศรษฐกิจที่กำลังรุมเร้าประชาคมยุโรป และจะเป็นก้าวสำคัญสู่สหภาพยุโรปในที่สุด เขาแสดงจุดยืนนี้ต่อสาธารณะในทุกโอกาสที่เป็นไปได้ อย่างไรก็ตามข้อเสนอของเจนกินส์ถูกมองจากทั้งคนในคณะกรรมการการยุโรปและรัฐมนตรีคลังประเทศสมาชิกด้วยสายตาหวาดระแวง และเห็นว่าทะเยอทะยานเกินไปและปฏิบัติไม่ได้ผู้สนใจจึงกลับเป็นผู้นำเยอรมัน ชมิทท์เริ่มคิดถึงข้อเสนอของเจนกินส์เพราะกำลังหุ้ดหุ้ดเต็มทีกับนโยบายการเงินสหรัฐ เงินมาร์กที่แข็งค่าขึ้นเรื่อยๆ และการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ช้าลงในยุโรป การประชุมที่มีประจําระหว่างเจนกินส์กับชมิทท์เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 1978 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ชมิทท์เห็นชอบในหลักการและเงินหน้าจัดการทันทีโดยปิดลับไม่มีผู้ใดรู้เลยก่อนการประชุมสุดยอดผู้นำยุโรปที่โคเปนเฮเกน วันที่ 7-8 เมษายน 1978

การที่ชมิทท์ดำเนินการเรื่องนี้ด้วยตนเองทำให้ EMS เกิดได้เพราะจนถึงปลายปี 1977 ทุกประเทศยอมรับในหลักการว่าสหภาพการเงินเป็นความร่วมมือที่ดี แต่ก็ไม่มีใครมัดต่อการทำให้เกิดจริง (Gilbert, 2003, p. 141; Loth, 2011, pp. 66-69) ก่อนการประชุม ชมิทท์ได้หารือลับกับเดสแตงค์ในวันที่ 2 เมษายน เพื่อวางยุทธศาสตร์การนำเสนอ EMS ที่โคเปนเฮเกนเดสแตงค์ต้องการให้แผนการเงินใหม่มีความยืดหยุ่นกว่า Snake ชมิทท์เห็นด้วย แต่ธนาคารกลางเยอรมันปฏิเสธ ทำให้ EMS ยังคงความเข้มงวดเช่นเดียวกับ Snake (Parson, 2003, p. 151) การยอมรับ EMS ที่เข้มงวดจึงมาจากความเชื่อ ทางเลือกและการประนีประนอมของเดสแตงค์มากกว่าความต้องการภายในฝรั่งเศส (Parson, 2003, p. 159) เดสแตงค์ต้องการทำให้ EMS เข้มแข็งมากพอที่จะปกป้องเศรษฐกิจฝรั่งเศสที่อ่อนแอต้องการให้ยุโรปเป็นอิสระจากอิทธิพลการเงินสหรัฐและยังหวังว่าจะสามารถฟื้นฟูอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ในยุโรป (Parson, 2003, pp. 145-150; Parson, 2003, p. 154; Gillingham, 2003, p. 134)

ในการประชุมที่โคเปนเฮเกนสมาชิกทุกประเทศ ยกเว้นอังกฤษเห็นชอบกับข้อเสนอ EMS ของ ชมิทท์ โดยไม่แก้ไขเลย การตกลงรับข้อเสนอ EMS อย่างเป็นทางการมีขึ้นที่การประชุมสุดยอดบริเมน (Bremen)

ในเดือนมิถุนายน 1978 และรับร่างสุดท้ายที่การประชุมสุดยอดบริซเซิลส์ในวันที่ 4-5 ธันวาคม 1978 (Gilbert, 2003, pp. 141-145; Marsh, 2009, pp. 83-84)

สาระสำคัญของ EMS ภายหลังการหารือเคร่งเครียด โดยเฉพาะระหว่างเยอรมันกับฝรั่งเศสแล้ว ปรากฏออกมาตามความต้องการของเยอรมันเป็นส่วนใหญ่ EMS กำหนดเป้าหมายจำกัดแต่เพียงว่า มุ่งสร้าง “พื้นที่เสถียรภาพการเงินในยุโรป” (Basosi, 2011, p. 113) และเหมือน Snake ยกเว้นไม่อิงค่ากับดอลลาร์ แต่อิงค่าเงินซึ่งกันและกัน องค์ประกอบสำคัญของ EMS คือ กลไกอัตราแลกเปลี่ยน (exchange rate mechanism: ERM) ที่อ้างอิงจาก European currency unit (Ecu) Ecu คือหน่วยเงินทางเทคนิคที่กำหนดค่าจากการรวมทุกสกุลเงินของสมาชิกตามสูตรคำนวณซับซ้อนที่ใช้เกณฑ์ 3 ข้อคือ ร้อยละของการผลิตในประเทศ ร้อยละของการส่งออกของประเทศ และขนาดเศรษฐกิจรวมกันทั้งหมด สมาชิกต้องจำกัดการผันผวนของค่าเงินตนเองภายใน ร้อยละ 2.25 (ร้อยละ 6 เฉพาะอิตาลี) สูงหรือต่ำกว่า Ecu ธนาคารกลางเข้าแทรกแซงได้ถ้าค่าเงินออกนอกกรอบนี้ (Gilbert, 2003, p. 144)

EMS ทำให้เงินมาร์กมีอิทธิพลสูงสุดในประเทศ เพราะอิทธิพลของแต่ละสกุลเงินต่อกำหนดค่า Ecu โดยแท้จริงแล้ว ขึ้นกับรายได้ประชาชาติ (Gross Domestic Product) ของแต่ละประเทศ การที่รายได้ประชาชาติของเยอรมันสูงที่สุดในประเทศ มาร์กจึงมีอิทธิพลสูงสุดในการกำหนดค่าระหว่างประเทศของ Ecu ในแง่นี้ จึงหมายความว่า สกุลเงินอื่นในประเทศถูกกำหนดจากค่าเงินมาร์กด้วย (Thody, 1997, p. 82)

การก่อตั้ง EMS ทำให้ความเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจในประเทศของเยอรมันเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจน ทศวรรษ 1970 เป็นช่วงเวลาที่ยุโรป แม้แต่ฝรั่งเศส มองเยอรมันเป็นศูนย์กลางอำนาจใหม่ ที่มีพลวัตเศรษฐกิจสูง (Gillingham, 2003, p. 113) เมื่อถึงปลายทศวรรษ ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนแล้วว่า การจัดการเศรษฐกิจมหภาคของเยอรมันประสบความสำเร็จเหนือกว่าทุกประเทศในยุโรป อีกทั้งมีอัตราเงินเฟ้อและการว่างงานต่ำสุดในประเทศ OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ในปี 1977 ทั้งฝรั่งเศส อังกฤษ และอิตาลีได้หันมาใช้นโยบายที่มุ่งต่อต้านเงินเฟ้อ ซึ่งก็คือ การยอมรับ “รูปแบบเยอรมัน” (Modell Deutschland) (Griffiths, 2014, pp. 180-188) เยอรมันก็ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเองที่มีมากขึ้นต่อสวัสดิการของประเทศเพื่อนบ้าน ผู้นำเยอรมันสามารถจัดการวิกฤตการเงินด้วยความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทสำคัญที่ช่วยประเทศเพื่อนบ้านพ้นจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในระหว่างปี 1973-1974 และทำให้ประเทศกลายเป็นตัวแสดงสำคัญในเวทีการเงินระหว่างประเทศ (Loth, 2011, p. 69)

13. EMS: ความสำเร็จครั้งสำคัญของบูรณาการยุโรป

EMS ที่สร้างขึ้นจาก “วันคืนที่หม่นหมอง” ในทศวรรษ 1970 จะเป็นพื้นฐานสำคัญของสหภาพการเงินและเงินสกุลเดียวของยุโรปในอีก 2 ทศวรรษต่อมา (Ludlow, 2014, p. 228) การสร้างสหภาพการเงินและเงินสกุลเดียวของยุโรปคือ Euro ที่สำเร็จได้ในทศวรรษ 1990 จะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าไม่มี EMS ความสำเร็จของ EMS ในระยะยาวอาจเป็นเรื่องที่คาดไม่ถึง เพราะในระยะแรก EMS ไม่ประสบความสำเร็จในการทำให้อยุโรปมีเสถียรภาพการเงินโดยเร็วตามเป้าหมาย การเริ่มต้นเต็มไปด้วยปัญหา เหตุผลสำคัญคือ เศรษฐกิจมหภาคของสมาชิกมีความแตกต่างกันมาก ความพยายามที่จะทำให้เศรษฐกิจของสมาชิกสอดคล้องกับเยอรมันและผูกติดกับมาร์กจึงยากลำบากยิ่ง (Gillingham, 2003, pp. 82-83; Gillingham, 2003, p. 134)

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากความไร้เสถียรภาพในระยะแรก ระบบก็เริ่มเข้ารูปเข้ารอยและหลังจากปี 1986 ก็ทำงานได้มั่นคง ในระหว่างทศวรรษ 1980 ทุกประเทศอุตสาหกรรมสำคัญดำเนินนโยบายต่อต้านเงินเฟ้อภายในประเทศ ผู้นำประเทศที่เศรษฐกิจค่อนข้างอ่อนแอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศเล็ก ก็ค่อยๆ มีทัศนะว่าการเป็นสมาชิก EMS อย่างเป็นทางการมีความจำเป็นต่อการควบคุมเงินเฟ้อในระยะยาว (McKay, 1999, p. 87) นโยบายเศรษฐกิจมหภาคประเทศสมาชิกเคลื่อนสู่ความเหมือนกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Dyson, 2009, p. 150-151) เมื่อถึงปลายทศวรรษ 1980 EMS ก็ได้รับการยอมรับทั่วไปว่าประสบความสำเร็จการที่สมาชิกแทบทั้งหมดของ EMS สามารถบรรลุเสถียรภาพการเงินได้ในครึ่งหลังทศวรรษ 1980

EMS ที่สร้างขึ้นจาก “วันคืนที่หม่นหมอง” ในทศวรรษ 1970 จะเป็นพื้นฐานสำคัญของสหภาพการเงินและเงินสกุลเดียวของยุโรปในอีก 2 ทศวรรษต่อมา (Ludlow, 2014, p. 228) และจะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อโครงการร่วมมือด้านการเงินและเศรษฐกิจในทศวรรษ 1980 และ 1990 (McKay, 1999, p. 88)

เมื่อมองย้อนหลังกลับไป การล้มของระบบแบรตตันวู้ดได้ก่อวิกฤติการเงินและปัญหาเศรษฐกิจในยุโรปอย่างรุนแรงในทศวรรษ 1970 แต่จะก่อผลบวกต่อประชาคมในระยะยาว วิกฤตินี้ได้กดดันให้ยุโรปแสวงหาความเป็นอิสระทางการเงิน ซึ่งท้ายที่สุด ทำให้เกิดเงินสกุลเดียวที่มีความสำคัญอันดับ 2 ของโลกรองจากดอลลาร์อเมริกันคือ ยูโร

เอกสารอ้างอิง

- Basosi, D. (2011). The US, Western Europe and a Changing Monetary System. In A. Varsori and G. Migani (Eds.), *Europe in the International Arena during the 1970s: Entering a Different World* (pp.1969-1979). Brussels: P.I.E.-Peter Lang S.A.
- Bulletin of the European Communities. (1973). No 12. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. Declaration on European Identity.

- Dinan, D. (1994). *Ever Closer Union?: An Introduction to the European Community*. London: Macmillan Press Ltd.
- Dyson, K. (2009). Fifty Years of Economic and Monetary Union : A Hard and Thorny Journey. In D. Phinnemore and A. Warleigh-Lack (Eds.), *Reflections on European Integration: 50 Years of the Treaty of Rome*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gilbert, M. (2003). *Surpassing Realism: The Politics of European Integration since 1945*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Gillingham, J. (2003). *European Integration, 1950-2003: Superstate or New Market Economy?* London: Cambridge University Press.
- Griffiths, R. T. (2014). Under the Shadow of Stagflation: European Integration in the 1970s. In D. Dinan. *Origin and Evolution of the European Integration*. UK: Oxford University Press.
- Loth, W. (2011). Germany between Ostpolitik and European Integration. In A. Varsori and G. Migani (Eds.), *Europe in the International Arena during the 1970s: Entering a Different World*. Brussels: P.I.E.-Peter Lang S.A.
- Ludlow, N. P. (2014). From Deadlock to Dynamism: The European Community in the 1980. In D. Dinan. *Origin and Evolution of the European Integration*. UK: Oxford University Press.
- Marsh, D. (2009). *The Euro: The Battle for the New Global Currency* (Revised and updated edition). New Haven: Yale University Press.
- McKay, D. (1999). *Federalism and European Union: A Political Economy Perspective*. New York: Oxford University Press.
- Parsons, C. (2003). *A Certain Idea of Europe*. Ithaca: Cornell University Press.
- Staab, A. (2011). *The European Union Explained: Institutions, Actors, Global Impact* (Second Edition). Bloomington: Indiana University Press.
- Thody, P. (1997). *An Historical Introduction to the European Union*. London: Routledge.

หมายเหตุ ผู้เขียนขอขอบคุณนางสาวพรรณทิพย์ เพ็ชรวิจิตร นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ช่วยค้นคว้าข้อมูลอย่างดียิ่ง